

De profundis

Cornelia Ștefănescu

1919

Cuprins

De profundis	4
Spada lui Damocles	5
Teorema responsabilității	6
Chipuri de piatră	8
Ipoteze și adevăruri	10
Să fi om	11
În zadar	13
O expunere de principii	14
Despre drepturile noastre	16

N-am să fac nicio apreciere asupra dezvoltărilor cuprinse în fețele acestei cărți fiindcă vreau să rămân liberă de ocrotirea, așa zice mai curând, liberă de apăsarea oricărei tutelă.

Un spirit învăpăiat caută să rupă zăgazarile încătușării. Îl urmăresc în peregrinările lui și mă gândesc la acele serioase probleme de care acest spirit e frământat, probleme care cer o grabnică și cu totul mulțumitoare dezlegare în zilele noastre.

Și mă gândesc cu rușine pentru contemporanii mei, care privesc cu nepăsare cum se aruncă în închisoare, după o smintită orânduială, cum se aruncă în închisoare acest spirit și se menține, în cele din urmă, pentru o respirație pe care nu și-o poate înăbuși și care e menită la urma urmei de a curăța atmosfera socială de miasmele unei viermănoase organizări.

O întemnițare pentru slujirea de o facultate de altminteri inerentă naturii umane, de care nimeni nu poate face, precum s-a zis, de care nimeni nu poate face niciun abuz, putând de cugetare toată lumea, la rândul-i, să facă uz, o întemnițare sau orice altă pedeapsă pentru asemenea fapt, e o monstruoasă atâta de mare încât toți care au în capul lor un grăunte de minte, de pe toate treptele ierarhiei sociale, doar cu prețul celei mai sângeroase jigniri a demnității lor personale dacă o pot îndura.

În privința abuzului, Maeterlinck, un înrudit al nostru în cugetare, zice că cei mai îndrăzneți, cei mai avântați pași ai noștri nu ne vor duce niciodată la locul unde ar fi trebuit din capul locului să fi fost... În avântul nostru spre viitor, adaugă el, pentru echilibrul vieții, chiar excesele noastre sunt necesare. Sunt destui oameni în jurul nostru care au numai datoria, au menirea cu totul strictă, de a stinge focurile pe care noi le aprindem... La toate cotiturile căii care duce spre viitor omenirea a pus, împotriva fiecăruia dintre noi, zeci de mii de oameni ce străjuiesc trecutul, așa că să n-avem nicio teamă, că cele mai frumoase turnuri de odinioară n-au să aibă destui apărători...

Ce rușine mai mare atunci pentru niște cârmuitori efemeră, care în loc să fie cea mai încordată luare-aminte la toate murmurele celor înzestrați cu darul gândirii, pentru a scoate îndemnuri bune pentru trecătoarea lor sârmuire, încătușează orice adiere, orice freamăt de cugetare. În interesul superior al omenirii, în interesul vitalității noastre, orice încătușare trebuie spulberată cu îndrăzneală, toate limbile trebuie dezlegate și trâmbițate, sus și tare, cele mai cutezătoare idei.

P. Mușoiu
București, decembrie 1919

De profundis

Aici e lăcașul iluziilor, în care trăim în trecut și-n viitor. Prezentul nu există. Prezentu-i visul trecător, apăsător cumplit. Noaptea, visul acesta ajunge lugubru, pentru că ia aparența de realitate, ne face să tresărim din somn, dar la adevărata realitate tot nu ne aduce. Realitatea adevărată sunt iluziile, e trecutul și mai ales viitorul. Prezentu-i vis...

Viața noastră aici se scurge repede, fulgerător. Trei luni, trei zile, zile lungi, fără somn, fără odihnă, spiritul oprit pe loc, învârtindu-se în jurul unui punct negru, înspăimântător, ale cărui proporții nemăsurate parcă vor să distrugă legătura dintre ceea ce e și ceea ce nu e.

Nu așteptăm nimic, orizontul nu mai există, în afară de noi nu mai e viață, pentru că viața-i moartă în noi. Mai trăiesc iluziile, dar ele-s strânse între patru pereți de cărămidă monstruoasă.

Din urât astea își fac joc. Ne ademenesc cu șoapte lingușitoare, brațele lor calde ne învăluie și atingerea asta e o nemaipomenită comoție. Atunci ne sculăm nebune, cântăm, râdem, spunem lucruri pe care nu le-am gândit niciodată, trăim o clipă de plăcere brutală. *Eul* pare nimic. Nu mai există decât materia, carnea grosolană, păcătoasă, josnică, fără pic de cuget, nerușinată, trivială... Spasme reflexe ne cutremură și râdem, râdem un râs straniu, un râs roșu, cu sclipiri sarbede...

Dar clipele astea-s paiete ce le arunci într-un cuptor încins. Focul le consumă iute. Pereții ne încercuiesc iarăși cu aceeași îndârjire fioroasă și nu ne mai rămâne nici amintirea clipelor de rușine, căci lacrimile nu-s pentru noi, lacrimile-s pentru cei ce speră.

Spada lui Damocles

Între a dori un fruct oprit oarecare și a-l avea, de fapt nu-i nicio deosebire. Creștinismul privește dorința ca pe o posesie virtuală și condamnă intenția. Aici ajung și legiurile noastre civile.

Dacă-i vorba de intenție însă, ce deosebire se poate face între prietenia calduroasă ce o manifestă azi pentru bolșevism omenirea întreagă și pretinsa legătură ce se zice că o avem noi, o mână de oameni, cu tovarășii noștri de peste Nistru? Noi susținem însă că acolo nici nu e vorba de vreo intenție. Intenție se poate numi oare curentul vremii?

După cum nu poți opri șuvoiul să țâșnească din scorbura muntelui, să se întâlnească cu alte șuvoaie, să-și sporească puterea și iuțeala, să surpe zăgazuri, să deschidă prăpăstii și să se avânte cu furie în vârtoarea mării, tot așa nu poți înlătura curentul vremii, curentul ideilor, curentul științei, al filosofiei, al civilizației, care năvălește, pe care-l vedem cu toții venind spre noi ca un val a cărui creastă peste creastă se rostogolește din înălțimile amețitoare și ne înghite, ne duce cu el, fără ca să ne putem împotrivi.

Orice interpretare s-ar da vorbelor și declarațiilor noastre, care nu-s de fapt decât niște declarații de principii, astea nu ne pot compromite întru nimic intențiile, care nu-s intenții ci porniri pe care nu mai suntem azi stăpâni, de a căror manifestare nu mai avem nicio răspundere.

Ni se pun în frunte etichete: *et hic est...* anarhiști, revoluționari, socialiști, bolșevici și așa mai departe, pe când de fapt noi nu suntem decât rezultatul unor stări de lucruri înaintate pe care nu le-am ales. Cu ce-s de pildă eu vinovată dacă am ajuns să fiu, fără voie, chintesența civilizației? Cu ce-s vinovată dacă am izbutit, întâmplător, să schițez tipul femeii viitoare într-o societate încă adâncită în obscurantism? Și ce răspundere pot să am eu de eticheta ce mi se pune-n frunte și de care habar nu am? Cu ce-s răspunzătoare de principiile dragi lui Jean-Jacques Rousseau, lui Thomas Morus, lui Proudhon, lui Saint-Simon? Cu ce-s răspunzătoare de toate principiile celor care, în dorința lor nemăsurată de tot mai mult progres și civilizație, au trecut peste veacul lor și au înfăptuit curentul acesta puternic căruia nu i se mai poate nimeni împotrivi? Iar de se spune, pe nedrept, că aceștia-s utopiști, pentru ce știința, cu alte cuvinte adevărul verificat, vine acum să sprijine părerile lor, să le confirme, să le întărească? Și ce prigoane, ce pedepse, ce schingiuri, vor fi în stare să distrugă fanteziile intelectuale care s-au deșteptat în noi, în cursul acestor două de pe urmă veacuri de filosofie și de descoperiri științifice care au distrus ceea ce a fost și au deschis o cale spre ceea ce va fi.

Ni se poate oare imputa niște păreri pe care le avem numai noi? Ni se poate imputa oare că ne-am ridicat numai noi, o mână de oameni, împotriva tuturor? Nu. Părerile noastre-s ale tuturor, gesturile noastre nu-s decât oglinda gesturilor omenirii întregi, iar pretinsa noastră legătură cu bolșevicii nu-i decât lovitura de grație pe care burghezia o vede deasupra capului. E spada lui Damocles pe care ea n-o mai poate înlătura, iar vremea amăgirilor e departe.

Burghezia și-a ridicat un zid în spate, iar la picioare are o prăpastie. Zidul e războiul pe care singură l-a dezlănțuit. Prăpastia-i bolșevismul. Burghezia nu mai poate înainta și înapoi nu mai e vreme de dat.

Teorema responsabilității

După cum astăzi tălmăcirile nelegiuirilor din viața robilor ne umplu de groază și de jale, astfel vor fi cuprinse de milă generațiile ce se vor ivi și se vor întrista luând aminte martiriul robilor din veacurile civilizate. După cum fantasmemele ni se par nouă chinurile celor ce, sub un cer pururea senin și liber, se nășteau și se perindau sclavi, tot așa se vor înfățișa urmașilor noștri ca o nălucire, cătușele sub care ne zvârcolim sau lăncezim astăzi, când știința a deschis un cer senin și liber civilizației.

Chinurile sclavilor de odinioară erau, de cele mai multe ori, îndulcite de însăși bezna în care zăcea creierul acestora. Dorințele lor se învăteau adesea în cercul restrâns al nevoilor materiale mai inferioare, nevoi pe care și le puteau satisface, într-o măsură, prin înșelătorie, uneori prin favoruri și chiar, cel mai adesea, prin belșugul pus la îndemână de însăși destrăbălarea stăpânilor. Mare parte din sclavi ajungeau să se răscumpere prin astfel de mijloace. Cătușele care ne apasă astăzi sunt cu mult mai aspre și mai grele decât cătușele sclavilor antici.

Astăzi știința, alte dorințe și alte nevoi a deșteptat în intelectul nostru. Îndestularea nevoilor de ordin inferior nu ajunge să potolească cerințele tot mai imperioase ale inteligenței care vrea să raționeze până la ultima picătură și să-și justifice pornirile cutezătoare care vor să stăpânească Nesfârșitul. În vremurile îndepărtate, o răscoală de robi era curând potolită cu-n belșug de *panem et cersenses*. Astăzi vrem stăpânirea celui din urmă cuvânt al științei: vrem *locul fiecăruia în domnia muncii*.

Muncă: *valoare de schimb, reală și necondiționată*, iată adevărul împotriva căruia se ridică azi burghezia trândavă, iată pentru ce cuvânt va curge râuri de sânge. În muncă stă taina mântuirii noastre.

Dar aveam să vorbesc despre responsabilitate. Acum o sută și ceva de ani s-au întocmit niște legi potrivite cu vremurile. Vechea aristocrație murea. Împinsă de masele inconștiente și neorganizate ale poporului înfometat și istovit de dijme, burghezia intelectuală, trufașă și cutezătoare, își făcu drum în vâlmășia patimilor, cu proclamarea *Drepturilor omului*, de care, într-adevăr, nu se puteau bucura toți oamenii, ci numai aleșii. Toate articolele acestei proclamări, care mai e și acum făclia omenirii, deși vremurile nu mai sunt potrivite, toate articolele acestei proclamări se sprijineau pe constituție, care pe atunci nu era decât o nevoie a vremii, iar nu cerința poporului și care azi nu apare decât ca o hotărâre arbitrară a unei clase însetate de stăpânire.

Responsabilitatea nu era recunoscută în atare proclamație decât bărbaților de la 21 de ani în sus. nebunii, copiii și femeile nu puteau beneficia de niciun fel de drepturi, sub cuvânt de *neresponsabilitate*. Generații întregi, căci sunt o sută și ceva de ani de atunci, generații întregi au fost îndrumate pe principii acesta. O întreagă educație strămoșească care ne-a infiltrat cu încetul convingerea neresponsabilității.

Din fundul temniței, unde am fost aruncată pentru că aveam unele păreri dezinteresate, care mi se păreau bune, nu mai aud acuma decât glasul fioros al fierului, care cade în belciugul ușii și zăngănitul cheilor și lacătelor care parcă-mi sfredelesc măruntaiele. Am răgaz și las fanteziei câmp liber:

Sau sunt responsabilă, sau nu sunt.

Și atunci mi se impune teorema următoare:

Teorema responsabilității

Dacă sunt responsabilă, trebuie să fiu și de bine și de rău.

Dacă-s neresponsabilă, trebuie să fiu și de bine și de rău, cu atât mai mult cu cât însăși religia ne spune că omul, și mai cu deosebire femeia, se naște, trăiește și moare-n păcat, ca să se ducă mai apoi în iad...

Societatea actuală m-a declarat neresponsabilă de bine, când e vorba de exercitat vreo funcție socială care să implice vreo responsabilitate. N-am voie să făuresc, să dreg și să îndrept legi. Dar iată că aceleași legi, care-mi sunt vitrege și pe care n-am voie să le controlez nicicând, aceleași legi mă găsesc responsabilă de-ndată ce am făcut cea mai mică abatere, de-ndată ce nu le-am luat în seamă, căci, pe deoparte nu-s egală cu bărbatul, n-am voie să mă amestec în legi, iar pe de altă parte sunt egală cu bărbatul, care are toate drepturile și toate responsabilitățile și acum sunt responsabilă de răul pe care l-am făcut, căci: „toată lumea trebuie să cunoască legea... toți oamenii sunt egali în fața legii”. Așa trâmbițează proclamația din 1789... Și nebunii și copiii și femeile?... Nu mai înțeleg nimic.

Dar ce suntem noi oare cu toții? Nu suntem oare numai niște umbre care repetă anumite mișcări transmise și repetate de mii și mii de ori, trecute prin mii și mii de veacuri? Mai e ceva responsabil în noi? Nu suntem oare numai niște umbre inconștiente care se ivesc, trec, dispar fără să știe de unde vin și unde se duc, care se străduiesc un oarecare timp să facă niște gesturi, care au ajuns ca o datină acum. Căci toate purced din vreo idee fixă repetată. Și toate aceste umbre apar cu atribuții, cu misiuni, cu vreo cauză mare pe care o numesc, doar în glumă, „cauza noastră”. Unii se împuternicesc acuzatori și îndreaptă tribunalele criminale împotriva altora care ajung să se creadă cu adevărat vinovați și se supun fără cârtire. Ba chiar, aceștia din urmă ajung să-și sporească greșelile închipuite, cât din nevoia de a se fâli, că au făcut ceva, *de a juca un rol însemnat*, cât din zăpăceală, din nedumerire, împinși de fatalitatea mizeriei de care, orice ar face, nu pot scăpa.

Vremurile-s altele, oamenii sunt aceeași, niște manechine. Mergem înainte, în chip fatal, sub impulsul științei, care a dat buzna în mijlocul misterelor și maselor bisericesti, mergem înainte în lumina orbitoare a științei. Ochii însă îi ținem închiși, stingheriți de atâta lumină.

Vremurile-s revoluționare, oamenii însă nu, căci glasul vechiului egoism e prea puternic încă. Dar noi trecem, ca niște umbre, executând gesturi, căci toate nu-s decât doar niște gesturi.

Chipuri de piatră

Herbert Spencer, într-una din operele sale, spune că oamenii din secolul al XXI-lea vor avea creierul dezvoltat din cale afară în dauna celorlalte organe și ni-i înfățișează cu capul mare de tot, cu membrele atrofiate, hrănindu-se numai cu surrogate, condensate în cantități mici de tot, preocupați numai cu chestii de mecanică universală, aplicată neapărat în domeniul social. Putem cu adevărat prevedea că secolul al XXI-lea va fi secolul Revoluției și al Mecanicii, după cum secolul al XX-lea este secolul Revoluției Sociale, după cum secolul al XIX-lea a fost al Descoperirilor Științifice și așa mai departe, tot coborând, al XVIII-lea Filosofia voltaireană, al XVII-lea Literatura clasică, al XVI-lea Renașterea, al XV-lea Decadența vechiului imperiu de orient...

Cursul lucrurilor se desfășoară limpede de tot pentru cei ce vor să priceapă și să se convingă că nu se pot pune stavile valului care vine, care se ridică cu impetuozitate. Îndărătnicia unora a ajuns prostie, și ar trebui în realitate să ne așteptăm la mai mult de la o clasă care a avut până acum toate înlesnirile să se cultive și să-și dezvolte facultățile intelectuale așa fel ca să poată nu numai raționa și recunoaște datoria ce o are de a înlesni pornirea secolului, împiedicând vărsarea de sânge, ci chiar de a înfăptui revoluția, punându-l la îndemână lumina creierului ei, lumină de care avem atât de multă nevoie.

Cu toții ne plângem că *nu sunt oameni* și calea Victoriei e plină de băieți frumoși, chipeși, voinici, umblați prin străinătăți, vorbind franțuzește mai de hal decât românește, vorbind englezește, nemțește și având cunoștințe serioase, dar când intri în vorbă cu ei, nu au ce să-ți vorbească, sau îți spun numai fleacuri și-ți dai iute seama că sufletul li-i sec, că mintea li-i superficială și ți se rupe inima de durere uitându-te la frumusețea lor sporită de grija ce o au ca să o scoată la iveală.

Astă vară mă întorceam de la șosea. Era aproape doisprezece noaptea și eram singură. Doi ofițeri m-au acostat într-un fel care nu mi-a plăcut. Eram de altminteri foarte bine dispusă și m-am pretat chiar eu, cu gândul de a mă face întovărășită o bucată de drum. La un moment dat m-am oprit în mijlocul drumului și le-am spus că aveau să mă lase singură. S-au minunat mult de hotărârea mea și intrigati, au stăruit să merg la o cofetărie de pe bulevard să luăm ceva. Atunci m-am silit să-i fac să înțeleagă că nu mai putem să mai stăm nicio clipă împreună, fiindcă nu avem cu ce să ne întreținem și ca dovadă, până atunci alimentasem eu singură conversația. Le-am propus să tac eu și să-i las pe ei să vorbească măcar zece minute.

Tăcere. După două minute de jenă grozavă, unul începe: „Măi, dar pe Paraschivescu nu l-am văzut azi.” Și începură între ei o conversație la care n-aveam de ce să iau parte și de care de altminteri nu-i interesa nici pe ei, vorbind așa, ca să nu se dea de rușine. I-am făcut să constate și au constatat cu părere de rău, că aveam dreptate.

Trebuie să îndreptățești pe bieții băieți că și-au recunoscut în fine nenorocirea și că s-au întristat. I-am povățuit să nu mai umble ca derbedeii pe ulițe, să nu se mai lege de femei, să mai stea pe acasă și să mai citească, că-i păcat de tinerețea și de frumusețea lor. M-au rugat să le trimit ceva de citit, dându-mi adresa. Și de unde se apropiaseră de mine cu cine știe ce gând vesel, erau întristați și pocăiți acum, mai mulțumiți să mă lase să-mi văd de drum singură.

Într-adevăr ce așteptăm? Așteptăm *un om* care să ne ridice din mulțime? Dar mai avem oare nevoie de un om, sau de doi, sau de zece, care să vină, la fel cu tiranii, să ne sugestioneze, să ne subjuge, să ne stăpânească? Zeii n-au murit oare? Nu suntem oare în stare să ne lepădăm de fetișismul cel vechi care făurea chipurile de piatră ca să aibă cui să ne închine? Așteptăm vreun înfumurat ca alde Napoleon sau Wilhelm, sau chiar ca cetățenii Troțki-Lenin, dacă și aceștia ar fi altceva decât niște străjeri așezați, momentan, la un punct înaintat de mulțime, la o cotitură a căii sale spre dezrobire?

Nu ne cunoaștem îndeajuns nevoile și puțința de a ni le satisface cu ajutorul științei și prin bună înțelegere? Nu s-au străduit îndeajuns și vreme de atâtea veacuri savanți, filosofi, oameni de bine și n-au fost oare destui martiri? Se poate oare ca omenirea să fie încă atât de adâncită în ignoranță, ca să mai fie nevoie de idoli?

Mai e nevoie de idoli care să ne nimicească și să ne subjuge activitatea atrăgând-o pentru ei și pentru reclama lor personală?

Jos cu Zeii.

Joc cu Idolii.

Jos cu chipurile de piatră.

Adevărul e vădit, nimeni nu-l mai poate înlătura și nu mai avem nevoie să ni-l arate nimeni. Îl cunoaștem: să-l înfăptuim.

Ipoteze și adevăruri

Iubesc pe cei ce nu caută dincolo de stele o noțiune ca să se jertfească și să piară, ci vor să moară pe pământ ca aceasta să aparțină într-o zi supra-omului.
Zarathustra

Cuvântul acesta de *jertfă* a fost exploatat de toți cei ce, orbiți de vreo patimă, sau împinși de vreun interes de reclamă și de lăcomie, au uneltit să înșele generozitatea mulțimii care-i mai întotdeauna gata să-și dea viața pentru vreun scop pe care nu-l cunoaște, pe care habar n-are să-l cunoască, numai așa, din prisosul de viață, din curiozitate, din lipsa de reazem moral, din indiferența de viață, din necredința în viață și în moarte, care împinge pe toți spre acel ceva necunoscut ce ne atrage în chip tainic prin însăși caracteru-i de Necunoscut.

Nemăsurat de înalt e mormanul de victime pe care vin să să aștearnă neconținut *dezamăgiții* și omenirea trece și se închină, cernită și mută în fața inscripției de foc și de sânge: eroii... Pe acest cuvânt de *jertfă* s-a clădit până acum istoria omenirii și azi, când generațiile noastre-s încă îmbibate de spiritul de doctrină, când lumea zace încă adâncită în obscurantismul religiilor, în obscurantismul misticismului și al spiritualismului romantic, știința modernă vine să dea brusc la o parte vâlul care desparte întunericul de lumină. Ca un soare orbitor, Determinismul pătrunde prin fumul de tămâie, împrăștiat pe idolatri, care fug acoperindu-și fața îngroziți.

Însuși determinismul n-ar putea fi decât o doctrină a oamenilor, o doctrină supusă la păcate, de nu s-ar sprijini pe un adevăr pe care nimeni nu mai e în stare să-l înlăture, care poate fi cercetat și la orice moment, supus controlului riguros al științei, al experienței: pe Transformism.

Noi astăzi trebuie să știm că acțiunile noastre nu mai atârnă de bunul plac al unei *ipoteze* pe care n-o putem controla care, așadar, n-are ființă. Trebuie să știm că cei ce mai speculează ipoteza dumnezeiască sunt niște oameni care nu mai cred în ea, care-și bat și joc de ea și de noi care suntem destul de naivi să ne supunem fără cârtire unei stări de lucruri pe care știința modernă o dovedește falsă. Noi știm că știința asta, care ne-a deschis calea spre adevăr, ne pune la îndemână toate mijloacele cu puțință ca să ne putem sluji de energiile înconjurătoare spre folosul energiei omenești și nu admite ca energia omenească să fie jertfită în folosul unor energii sterpe, în folosul unor energii închipuite, care nu-s energii ci *ipoteze*. Acolo unde nu-i materie, nu poate fi energie și Dumnezeu nu-i decât o ipoteză ridicolă, de care se mai poate sluji azi o minoritate lacomă și doritoare de stăpânire, al cărei sfârșit nu-i departe.

Pe ipoteza asta-s întemeiate societățile de azi, societățile noastre patriotice, naționaliste, oligarhice, care uneltesc să jertfească omenirea unor ficțiuni purcese dintr-o ipoteză, care sprijină dreptul celui interesat, dreptul celui mai tare, care-i azi minoritatea, în dauna dreptului majorității, în dauna dreptului celui ce produce, ce muncește, ce se jertfește, din neștiință, din nepricepere.

Azi nu mai e nevoie de jertfe, azi trebuie să căutăm binele care purcede din adevărurile științifice, experimentale și controlate. Nevoile ce le avem ne vor *determina* să întemeiem buna înțelegere între oameni, să întemeiem comuna muncii și să desființăm concurența care duce fatal la exploatarea individului de către individ. Nevoile ce le avem ne vor *determina* să desființăm ipoteza dumnezeiască care sprijină silnicia și să întemeiem credința în Pământul despre care vorbește Zarathustra.

Pământul nu cere *jertfe*, cere numai *muncă*. Pământul nu distruge, e generos. El știe numai să dea, să prefacă, să perfecționeze neconținut, să înnoiască. Dă viață, moarte nu. Moartea o dau principiile false, întemeiate pe *ipoteze fără rest*.

Să fi om

Acum o mie nouă sute nouă spre zece ani, s-a ivit un om care a dat din cale-afară de gândit omenirii întregi. Acest om a trecut prin atâtea veacuri, personificând pentru toți oamenii, de orice părere ar fi fost, *cumințenia*. Toate sectele i-au interpretat povețele, le-au aplicat sistemul lor de propovăduire și s-au luat la întrecere, ca să-l facă frunțașul așa-zicând al *partidului* pe care-l îmbrățișau. Și pentru fiecare din aceste partide, Isus simbolizează vreo părere, vreo tendință.

Pentru cei dintâi creștini, el a fost fiului lui Dumnezeu și această părere s-a transmis, schimonosită, neapărat, până-n zilele noastre, la sectele creștine care s-au perindat și care au ajuns în starea de *surogat*, ca să întrebuițez o terminologie mai potrivită cu vremurile. Pentru filosofi, Isus a fost un urmaș al lui Buddha, al lui Brahma, al lui Socrate, un urmaș neapărat adăpat la izvoarele filosofiei precursorilor săi. Pentru socialiști, el a fost un răzvrătit.

Oamenii de știință pozitivă au fost cei mai pătimiși în judecata ce au adus-o lui Isus. L-au arătat ca pe un falsificator de principii și de reclamă și s-au făcut surzi oricărei protestări. Ca chestie, e foarte interesantă interpretarea lui Deshumbert, *Ma vie, de Jesus de Nazareth*. Isus n-ar fi, după părerea lui Deshumbert, decât un fel de saltimbanc, un pervertit, surprinzând păreri și momente, slujindu-se de negliobia mulțimii și convingându-se, în cele din urmă el însuși, de minciunile pe care le înșira. Hipnotizator de forță care se lăsa adesea să fie hipnotizat.

Un lucru-i cert. Privim totul prin prisma vederilor noastre și nu-i doctrină pe lumea asta care să nu dea loc la interpretări. Însăși oamenii, nu-i vedem decât prin prisma vederilor noastre, cu atât mai mult doctrinele lor. Iată de ce doctrina nazariteanului își tot face drum înainte și Berthelot, când comentează parabola birului și altele, îl pune pe Isus în fruntea partizanilor comunei muncii. Ce poate fi mai semnificativ, într-adevăr, ca răspunsul acesta: „Dați Cezarului ce-i al Cezarului”, ca să-i fie de cap.

Ceea ce mă face să mă gândesc la Isus e cuvântul ce-l spune: „Să fi om”... Ce înseamnă mai întâi cuvântul ăsta? Înseamnă oare numai să-ți dorești binele și să-ți înlături răul pe cât se poate? Dar asta o dovedește orice animal, cel mai infim organism, din instinctul de conservare. Asta-i dorința *sine qua non*, fără de care n-ar putea dăinui o clipă viața pe pământ. Neapărat că nu ne putem mulțumi cu afirmarea asta și trebuie să cercetăm mai departe ca să vedem care-i *al șaselea simț*, care deosebește pe om de animal.

Neapărat că mai e un *al șaselea simț*, care deschide o prăpastie greu de umplut între om și animal. Aceasta-i *simțul legăturii dintre noi și lumea exterioară*, dintre noi și Univers, și acest *simț*, ca să fie adevărat ca *simț* și ca să nu se confunde cu *instinctul*, trebuie să se traducă prin datoria ce-i nevoie să ne-o impunem îndată față de această legătură. Îmi place să interpretez cuvântul acesta al lui Isus după cum trebuie să interpretez tot ceea ce văd, prin prisma vederilor mele, sau mai curând, prin prisma vederilor *noastre*.

Omul e anterior societății, anterior hotărârilor arbitrare care se numesc legi și care-s impuse cu sila de minorități. Și ca atare el are datoria să se ridice împotriva acestor hotărâri, când ele se împotrivesc menirii lui de om, când ele îl împiedică să-și îndeplinească datoria față de lumea exterioară, față de Univers.

Isus mai adăuga: „Să nu fi rob”... Ce înseamnă cuvântul *rob*? Și ce deosebire e între *om* și *rob*? În vremurile noastre de demult, să fi *rob* însemna să aparții cuiva, să-i fi obiect de folosință, de plăcere, să n-ai altă dorință decât a lui, să-i fi la îndemână, și-n orice moment. Isus n-a vorbit despre asemenea robi. Isus a trecut veacul lor, după cum chiar noi trecem peste veacul nostru ca să privim mai departe. Asta-i esența progresului și caracteristică genialității. Vorbind de *rob* Isus a înțeles pe cel ce nu ține socoteală

de *al șaselea simț* și de datoriile ce le implică asemenea simț, fie din ignoranță, fie din nesinchiseală, fie că-i supus cu desăvârșire celor cinci simțuri, fie că asemenea situație îi convine pentru că nu mai are nevoie să facă nicio silință.

Îndeobște ceea ce se mai cheamă și azi pe nedrept omenire, nu-i decât o turmă păcătoasă, care înfățișează o prveliște mahnitoare de paraziti, mulțumiți de ignoranța lor, nesinchisindu-se de ceea ce-i cu ei pe lumea asta, supunându-se, fără răzvrătire, simțurilor care nu-i ridică nici de-o șchioapă deasupra nivelului celor mai de jos mamifere, și-n fruntea cărora stă scris: *cele mai puține silințe*.

Ca să fiu *om* doresc mai întâi să cunosc legăturile dintre mine și lumea exterioară, Universul, să observ și să experimentez toate mișcările de făcut ca să mă găsesc la orice moment în armonie cu lumea exterioară, cu Universul. Să-mi supun voința unei rațiuni controlate, ca voința-mi să nu cadă în robia simțurilor controlate, ca voința-mi să nu cadă în rândul simțurilor de rând și nu numai să-mi dau *toate silințele*, dar să caută greutăți de neînving pe care le voi întrece alergând spre progres. Asta-i menirea *omului* ca *om*, și pentru această menire s-au făcut atâtea jertfe.

Noi suntem adepții progresului, noi suntem adepții *celor mai multe silințe, cu cele mai multe mijloace*, căci mijloacele azi sunt atât de nenumărate încât e rușine pentru cei ce zic: *Nu pot să fiu om* de pildă în fața legii, pentru că legea-i lege și trebuie să fiu *rob* și să mă supun orbește. Robia azi nu mai e cu putință și din fundul temniței am să răcnesc din răzputeri: *Nu sunt rob*. Sunt *om*. Și ca atare mă voi ridica împotriva legii care mi-i posterioară, care-i posterioară *omului*. Și asta pentru că-i dreptul meu de *om* față de hotărârile arbitrare și apăsătoare ale unei minorități insolente și păcătoșită, în al cărui gâtlej abia mai clocotesc cele din urmă horcăituri ale agoniei.

Legea-i dreptul celui mai tare împotriva celui mai slab, e dreptul minorității, care a acaparat bogățiile, împotriva majorității despuiate și, ca atare, legea îmi stingherește menirea punându-i-se în cale și supunând-o dreptului minorității, care *nu-i un drept, ci o hotărâre arbitrară* împotriva căreia mă voi ridica, eu majoritatea, eu munca, eu dreptul celui ce produce, eu lumea întreagă, eu Universul, Rațiunea, Omul...

În zadar

Viața-i o pornire a moleculelor neuzate care-s într-o mișcare neconținută, nestăpânită, e o energie în fierbere, care izbucnește, atrage, absoarbe prin gesturi și acțiuni reflexe lucrurile și ființele din juru-i, se atinge, se contopește ca să producă, în mod inconștient, o energie nouă, o căldură propășitoare și din vârtejul acesta încărcat din cale afară, să încheagă energii multiple care, la rândul-le, propășesc această energie și această căldură susținătoare a vieții.

Toate energiile acestea tind din răspuțeri spre un mai bine, spre tot mai multă mișcare și căldură, spre tot mai multă propășire. Asta nu-i însă decât dinamica inconștientă a vieții ce ne înconjoară. Când conștiința vine să înlocuiască gesturile și acțiunea reflexă, viața se completează, ajunge mai intensă, mișcările-i caută să se specifice, energia se transformă în activitate. Orice manifestare e însemnată cu un contur bine lămurit. *Umbra se desprinde de lumină.*

Perversitatea omenească a născocit însă lanțuri de fier, ferestre înzăbrelite, ziduri de cărămidă monstruoasă, lacăte și chei, ca să stăvilească energia asta scăpătoare, ca să chinuiască Natura. Niște abrutizați, palizi delicvenți, au construit chilioi, ca să-și poată ascunde rușinea mângâierilor singuraticice, iar cei ce au pus stăpânire pe bogății, cei ce-și găsesc în asta un prilej ca să voteze bugete pe care să le înghită sub cuvânt că apără siguranța statului, au transformat aceste chilioi în temnițe, ca să închidă pe niște oameni ce din prisos de energie și de viață au depășit marginile impuse de niște legi potrivnice firii.

Și câte subtilități, câtă cruzime n-au născocit judecătorii noștri ca să împiedice, să potolească, să stăvilească energia asta, care-i stingherește din cale-afară acum. Zadarnice-s însă chinurile ce ni se impun. Atracția ce o exercităm desprinde moleculele, le avântă dincolo de zidurile uriașe, le împrăstie, le propășește și energii noi și multiple se încheagă, tind spre tot mai multă putere și conștiință. Dintr-o moleculă se desprind o mie și mișcarea acestora ajunge curând activă, manifestările conștiente se înseamnă cu un contur bine lămurit. *Umbra se desprinde de lumină.*

Viața învinge.

O expunere de principii

O revoluție purcede din două curente: curentul de idei care caută să alcătuiască din nou politica statelor și curentul de acțiune care tinde spre o îmbunătățire a condițiilor economice. Când aceste două curente care pornesc, unul din clasa așa-zisă a intelectualilor, a filosofilor, iar celălalt din clasa proletarilor, a muncitorilor, a țăranilor, când aceste două curente se întrunesc într-un scop comun și se ajută unul pe altul ceva vreme, atunci se produce revoluția.

Pentru a ajunge la un rezultat de o însemnătate oarecare, e neapărat ca acțiunea revoluționară care pornește din popor, să coincidă cu ideea revoluționară care pornește din clasele intelectuale și e neapărat ca aceste două curente să se întrunească, să se ajute între ele. O revoluție nu-și poate ajunge ținta dacă nu s-a adaptat din belșug la izvoarele filosofiei vremii sale și dacă nu a ajuns să fie conștientă de drepturile sale. O revoluție nu poate da niciun rezultat și va fi chiar cu desăvârșire zadarnică, atunci când n-a conceput un plan de organizare, atunci când nu-i toabă de știință, neobosită la muncă, atunci când nu-i capabilă să țină frâiele organizării noi în clipa în care va trebui să o răstoarne pe cea veche.

Astăzi, organizarea veche a centralizării puterilor, acest mecanism puternic, care în urma unui ordin plecat din vreo capitală, o națiune întreagă, înarmată până-n dinți, se aruncă asupra unei alte națiuni și distruge câmpiile, orașele și căminele, această rețea de administratori a căror personalitate rămâne ștearsă prin însăși slugărnicia birocratică și care se supune orbește ordinelor venite de sus, această supunere pasivă a cetățenilor față de lege, acest cult al legii, al parlamentului, al judecătorilor și al agenților lor, aceste rețele de școli ale statului, unde se învață cultul oligarhiei și al supunerii fără cârtire, această industrie a cărei organizare zdrobește azi pe muncitorul care-i la cheremul stăpânirii, acest comerț care îngrămădește averi nemaipomenite în mâinile acaparatorilor solului, a minelor, a drumurilor de fier, a navigației, a bogățiilor naturale și care hrănește statul, această știință, în fine, care în loc să dea avânt gândirii, nu caută decât să supună această gândire dreptului celui mai tare, se clatină azi din temelie, săpată ce îi de propriile sale greșeli.

A venit așadar vremea când noi trebuie să știm ce vrem. Neapărat că *nu mai vrem* puterea arbitrară a regilor, a guvernelor, a privilegiilor, care pun mâna pe locurile cele mai bune și care nu știu decât să speculeze statul și proprietățile. Nu mai vrem împrăștierea pământului și exploatarea solului care nu-i producător azi decât în mâna capitaliștilor mici și mari. Pe scurt, nu mai vrem ca o seamă de oameni înzestrați cu metoda de raționare defectuoasă să ne impună părerile lor nouă, care am fost până acum destul de negliobi ca să-i ascultăm.

Vrem socializarea producției, vrem circularea substanței care-i a tuturor, vrem desființarea concurenței prin înfăptuirea Comunei Muncii. Dat fiind progresul științei și înlesnirea ce ne dă atare progres pentru ușurarea muncii și a traiului, vrem bunăstarea și luxul pus la îndemâna întregii lumi, prin socializarea tuturor bogățiilor.

Teroarea reacționară își înfierează partizanii făcând să circule zvonuri cum că noi am vrea să-i coborâm pe ei la nivelul de brută, desființând luxul odată cu proprietatea. Noi trebuie să le dovedim că vrem să mergem și mai departe. Au pus ei luxul la îndemâna câtorva? Noi vrem să-l punem la îndemâna tuturor. Nu vrem să-l scoatem din palate dar vrem să ne obișnuim să trăim și noi în palate. În locul ministerelor și palatelor administrative, în care lăncezesc și se corup azi mii și mii de funcționari a căror rost nu-i decât să servească de cortej statului, aș zice cortej funebru, vom înființa școli de estetică pentru copiii noștri care ieri se tăvăleau prin gunoaiile maidanelor, nemernicindu-și copilăria și contractând obiceiurile inerente mizeriei. Vom strânge de pe drumuri pe acești mici proletari inconstienți de ceea ce-i

moral sau imoral, de ceea ce se cuvine și nu se cuvine și care își dau mai târziu, ca moștenire, odrasele lor, povara mizeriei, ca un dar natural împotriva căruia nu încap nicio răzvrătire.

Vrem să înființăm o morală nouă, care n-are nimic de-a face cu morala burgheză bazată pe prejudecăți și pe concurență. Vrem să stabilim o morală naturală bazată pe întovărășire. Orice ființă viețuitoare, cel mai infim organism, nu dorește decât să trăiască și evită deschegarea cu un instinct de conservare nemărginit. Noi am ajuns să facem atât de puțin caz de viața noastră, încât lăsăm interesele ei pe mâna câtorva indivizi care puțin se interesează de soarta ce ne așteaptă, care ne dezbină, ne pustiesc casele trimițându-ne frații, bărbații, copiii, părinții la război, la moarte, pentru interesele lor personale. Asta-i morala pe care aceștia vor să ne-o impună sub cuvânt că nu suntem în stare să concepem o morală superioară lor, care au lăncezit pe băncile școlilor statului, școli care-s niște cuiburi de corupție și de nemernicie.

Odată cu socializarea, femeia nemaifiind proprietatea individuală și nemaifiind sacrificată cercului restrâns al familiei în care are rol de roabă și uneori chiar de animal domestic, ea va ajunge educatoare. Rolul ei nou va fi ridicat la sarcina cea mai înaltă și prin asta ea-și va redobândi calitățile o vreme copleșite de situația josnică în care o pusese societatea de ieri, cât și de brutalitatea de care se credea obligat față de ea, proprietarul său de drept legal, iar nu natural.

Și aici teroarea reacționară vrea să ne înfierceze pe noi femeile, făcându-ne o imagine înspăimântătoare despre rolul femeii în societatea nouă, intervenind cuvântul de socializare prin acela de comunizare și denaturând acest din urmă cuvânt, lăsând să se înțeleagă că femeia ar fi să ajungă un obiect comun în mâinile partizanilor Republicilor Sovietelor.

Dar noi știm că asta nu-i decât veninul ce-l împrășcă șarpele înainte să moară, atunci când simte că a primit ultima lovitură. Știm că de acum înainte nicio putere nu mai e în stare să oprească curentul revoluționar, că bolșevismul circulă în vinele societății noi ca un sânge binefăcător și reorganizator de țesături.

Să uităm visul urât al secolelor de robie și să începem o viață nouă bazată pe temeliile Comunei Muncii.

Despre drepturile noastre

Numai niște oameni, înzestrați cu o oarecare cultură și civilizație — zice Letourneau — sunt în stare să aibă unele idei de dreptate și sentiment de respect față de cei slabi. Cum femeia e peste tot pământul mai slabă decât bărbatul, nu putem găsi la popoarele mai înapoiate sentimentul de respect și ideea de dreptate față de femeie. La asemenea popoare chiar, condiția femeii e foarte aspră. Pe de altă parte, putem să ne facem o idee despre gradul de dezvoltare al unui popor, după condiția mai mult sau mai puțin superioară a femeii.

La sălbatici, femeia e privită ca un animal domestic care servește la plăceri și uneori la munci foarte grele de care e scutit bărbatul, stăpânul. Disprețul acesta pentru femeie merge și mai departe. De pildă, în Australia, unde hrana se găsește anevoie, e foarte rar ca femeile să moară de moarte naturală. De îndată ce încep să îmbătrânească, ele-s omorâte sub cuvânt că consumă hrana altora mai folositori societății, ba chiar uneori, în caz de foamete, sunt mâncate.

Starea femeii se îmbunătățește însă cu cât sporește progresul civilizației și cu cât un popor caută să fie mai răsărit. Când aruncăm o privire asupra națiunilor apusene, de pildă, în Anglia, în Statele Unite, putem să începem să nădăjduim că vom avea odată și odată un regim de egalitate în drepturi. Trebuie însă să facem oarecare observări în ceea ce privește ridicarea femeii.

Se prea poate ca oricât de nedreaptă ar fi tirania cu care a fost tratată în trecut și în prezent, se prea poate să nu fie mai puțin adevărat că asemenea stare de lucruri s-a întipărit în caracterul femeii. Din pricina acestei tiranii care dăinuiește de mii de ani, dezvoltarea cerebrală a femeii e pe cât se poate, inferioară bărbatului. Antropologii spun că asemenea lucru nu se poate tăgădui.

Nu mai vorbim de inferioritatea fizică care mai are și alte pricini, ca de pildă maternitatea. Această neegalitate va dăinui cât lumea și e un fapt fără de nici o însemnătate. Societatea nu are nevoie numai de puterea brutală.

Mai sunt și alte facultăți care pot fi puse în folosul ei.

Cu neegalitatea cerebrală e însă altă chestiune. Adesea m-au stârnit ca să mi se afle părerea asupra acestei stări de lucruri pe care nimeni n-o tăgăduiește, mai cu deosebire flecării și derbedeii care nu-s în stare nici să se documenteze în chestiunea asta, nici să *încerce* să aducă vreun leac în nevoie.

Să luăm din capul locului o *medie* și să vedem cum trăiesc oamenii îndeobște, în zilele noastre. Observăm numai-decât cum că nouăzeci și nouă la sută din omenire, bărbați și femei, trăiesc o viață care se aseamănă în totul cu aceea a animalelor cele mai de rând. Se scoală, se duc la muncă, la atelier, după afaceri, vin acasă, mănâncă, dorm și iar se scoală și se duc după hrană, ca să vină iar să mănânce și să se culce, fără ca să dea dovezi de capacități mai răsărite. Nicio concepție înaltă nu le susține moralul. Viața lor e țesută de griji meschine, de care în medie nu putem deocamdată observa vreo superioritate cerebrală la bărbat, sau vre-o inferioritate la femeie. În societățile de azi, bărbatul cât și femeia, sunt chemați să joace un rol deopotrivă de neînsemnat. Cât se atinge de afacerile ce se învârtesc în jurul gospodăriei, femeia e deseori chiar mai pricepută. Ea știe de minune să conducă o dugheană de pildă, o vie și așa mai departe. Așadar, *in medie* neegalitatea nu există.

Într-o societate bine organizată, neegalitatea va exista și mai puțin. Munca va fi privită ca o valoare de schimb reală și necondiționată. Fiecare va face ce poate și cât poate și nu i se va cere mai mult. Vom fi cu toții organele folositoare ale unui mecanism complex și perfecționat. Vom fi cu toții egali în fața muncii, de orice natură ar fi ea.

Bărbații au dat până acum, trebuie să recunoaștem, un număr cu mult mai însemnat decât femeile, de genii, de savanți, de artiști, de oameni luminați. Dar astea-s cazuri cu totul întâmplătoare și asemenea cazuri nu implică ca femeia să aibe o conformație cerebrală inferioară, căci am văzut că în medie și

bărbații și femeile au capacități obișnuite. Inferioritatea în numărul geniilor se datorează *puterii de muncă*, care-i mai slabă la femeie, din pricina organizării lor fizice și mediului neprielnic dezvoltării lor, iar nu inferiorității cerebrale.

Omenirea merge însă treptat spre progres, orice s-ar zice, și asta o putem tocmai observa în faptul că starea femeii caută să se îmbunătățească din ce în ce mai mult... Putem nădăjdui că nu târziu vom fi egali în drepturi. Dar trebuie mai întâi de toate să știm foarte bine care-s drepturile pe care le cerem și să le determinăm, la nevoie, odată și bine.

De pildă, *egalitatea* e un drept pe care mi-l recunosc, dar care se impune să-l recunosc și altora în cazul acesta, căci de îndată ce nu voi recunoaște acest drept altora, înseamnă că egalitatea nu va fi cu puțință.

Tot așa-i și cu *libertatea*. De îndată ce n-am să recunosc libertatea altuia, a mea nu va putea exista, căci s-ar chema că cuvântul libertate nu-i mai mult decât un cuvânt.

Tot așa și cu celelalte drepturi.

Drepturi care există numai pe un timp determinat, sau de care numai unii oameni se pot folosi, iar alții nu, astea nu-s *drepturi*, astea-s *hotărâri arbitrare*, impuse cu sila, hotărâri împotriva cărora oamenii se ridică din ce în ce mai cu temei și care stârnesc certuri, bătăi, omoruri parțiale, crime sau omoruri în masă, războaie, răzcoale, revoluții.

Societatea în care trăim e rău organizată din pricină că drepturile-s mărginite sau prea puțin se pot folosi de ele. În societatea asta, de fapt drepturi nu există. S-au stabilit niște hotărâri arbitrare care-s impuse cu sila, prin puterea dreptului celui mai tare, prin regimul jandarmeresc. Cea mai bună dovadă că aceste hotărâri arbitrare n-au nimic de-a face cu dreptul pe care ni l-am putea recunoaște și pe care l-am putea recunoaște și altora, cea mai bună dovadă că aceste hotărâri sunt nedrepte, e faptul că unii le exercită, iar alții nu și că cei ce le exercită sunt siliți să se apere cu ajutorul jandarmilor împotriva celor ce-s siliți să se abțină de la ele.

Într-o societate în care lucrurile sunt astfel orânduite, e chiar ridicol ca femeile și bărbații să ceară drepturi, de vreme ce aceste drepturi sunt numai închipuite. Să renunțăm dar la vorbe goale și să luăm hotărârea să nu ne recunoaștem decât o singură *datorie*: datoria de a lucra pentru Revoluția Socială, care singură va putea să întocmească *drepturi*, să înființeze *libertatea*, să stabilească *egalitatea*.

Cornelia Ștefănescu
De profundis
1919

anarhiva.com

Cornelia Ștefănescu a fost arestată în august 1919, datorită implicării într-o tipografie clandestină comunistă din Șoseaua Vitan. Aceasta a fost prinsă împărțind manifestele produse acolo. În închisoare, Cornelia a scris *De Profundis*, un text îndârjit și emoționant, greu de încadrat în vreo formulă anume, mărturie a detenției și afirmare curajoasă (chiar sfidătoare) a propriilor convingeri. A apărut la *Editura unui grup de întemnițați și de liberi* și este publicată la Biblioteca Revistei Idei.

ro.theanarchistlibrary.org